

УДК 338.432:664.76(477)

ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

О.І. Коновал, аспірантка*

Визначено потребу в інвестиційних ресурсах для виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах України на перспективу.

Сільськогосподарські підприємства, виробництво цукрових буряків, прогноз, інвестиції, ефективність.

Цукробуряковий підкомплекс України характеризується нестабільністю свого розвитку. Перевиробництво цукру протягом 2011 та 2012 рр. зумовило зниження ціни на внутрішньому ринку до рівня нижчого від витрат на його виробництво. Така ситуація негативно впливає на подальший розвиток галузі та її фінансовий стан. Стабільність розвитку цукробурякового підкомплексу України значною мірою залежить від виробництва стабільних обсягів цукрових буряків, досягнення яких потребує відповідного інвестиційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення та дослідження питань формування оптимальних обсягів виробничого капіталу для забезпечення ефективності виробництва на сільськогосподарських підприємствах зробили вітчизняні науковці: В.Ф. Беседін, І.О. Бланк, В.І. Благодатний, С.О. Гуткевич, О.І. Гутуров, М.Д. Денисенко, М.І. Долішній, І.О. Іващук, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, Т.В. Майорова, А.А. Пересада, П.Т. Саблук, В.К. Савчук, В.Г. Федоренко та багато інших.

Проте недостатньо дослідженими залишаються питання визначення потреби в інвестиційних ресурсах для виробництва стабільних обсягів цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах України.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану виробництва цукрових буряків та визначення потреби в інвестиційних ресурсах для виробництва

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України М.М.Ільчук

стабільних обсягів цукрових буряків в сільськогосподарських підприємствах України на 2015 р.

Виклад основного матеріалу. Виробництвом цукрових буряків в Україні займаються сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства та господарства населення. У 2012 р. на частку сільськогосподарських підприємств (включаючи фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг) приходилось 91,3% виробленого обсягу цукрових буряків, і на частку господарств населення – 8,7% [4]. Протягом 2000–2012 рр. в Україні зібрана площа посівів під цукровими буряками зменшилась на 39,9%, урожайність збільшилась майже у 2,3 раза, а валові збори – у 1,4 раза (табл.1). Збільшення обсягів виробництва цукрових буряків сприяло збільшенню виробництва цукру за цей період на 25,1%.

1. Основні показники виробництва цукрових буряків в Україні *

Показник	Роки							2012 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
Площа, з якої зібрано врожай (усі категорії господарств), тис. га	747,0	623,3	377,2	319,7	492,0	515,8	448,90	60,1
Урожайність (усі категорії господарств), т/га	17,67	24,82	35,62	31,49	27,95	36,33	41,08	232,5
Валовий збір цукрових буряків (усі категорії господарств), тис. т	13198,8	15467,8	13437,7	10067,5	13749,2	18740,5	18438,9	139,7
Рівень рентабельності цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах, включаючи фермерські господарства, %	6,1	4,8	7,1	36,5	16,5	35,8	15,9	x

*Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України [1, 4].

Бізнес на виробництві цукрових буряків став привабливим. Рівень рентабельності їх виробництва у 2011 р. становив 35,8%, у 2012 р. – 15,9 %. Цукробурякова галузь стала інвестиційно привабливою. Проте виробнича стратегія сільськогосподарських підприємств щодо збільшення обсягів виробництва цукрових буряків не завжди узгоджувалася з інноваційною та інвестиційною стратегіями, які передбачають запровадження ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Неузгодженість стратегій підприємств між собою зумовила неефективне здійснення додаткових вкладень коштів у виробництво цукрових буряків (табл. 2).

2. Групування сільськогосподарських підприємств (включаючи фермерські господарства*) України за виробничими витратами на 1 га посіву цукрових буряків, 2011 р.

Показники	Групи господарств за виробничими витратами на 1 га посіву, грн				Всього
	I – до 7000	II – від 7000 до 11000	III – від 11000 до 15000	IV – понад 15000	
Кількість підприємств	238,0	403,0	230,0	140,0	1011,0
Зібрана площа, тис. га	29,4	195,1	120,3	89,0	433,6
Вироблено цукрових буряків, тис. т	662,6	6761,6	5008,4	3829,1	16261,7
Урожайність, ц/га	225,6	346,6	416,5	430,5	375,0
Виробничі витрати, млн. грн.	157,21	1884,09	1529,47	1625,23	5196,01
Виробничі витрати на 1 га, грн.	5353,2	9658,4	12718,6	18271,1	11982,1
Виробнича собівартість 1 ц цукрових буряків, грн.	23,72	27,86	30,54	42,44	31,95
Реалізовано цукрових буряків**, тис. т	439,9	3188,6	2103,1	1112,7	6844,4
Виручка, млн. грн.	176,8	1616,1	1040,3	720,5	3553,7
Прибуток, млн. грн.	56,1	503,5	295,6	94,6	949,7
Повна собівартість 1 ц, грн.	27,43	34,89	35,41	56,25	38,04
Ціна реалізації 1 ц (без ПДВ), грн.	40,18	50,68	49,46	64,75	51,92
Прибуток (+), збиток (-) на 1 ц, грн.	12,75	15,79	14,05	8,50	13,88
Рентабельність (+), збитковість (-), %	46,5	45,2	39,7	15,1	36,5

*Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

** Частина підприємств передає вироблені цукрові буряки на власні цукрові заводи
Джерело: розраховано автором на основі даних статистичної форми № 50-сг.

Дані таблиці 2 свідчать, що зі збільшенням витрат на 1 га посіву, економічна ефективність виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах у 2011 р. знижувалась. Отже, додатково одержана продукція від збільшення витрачання ресурсів на 1 га була неокупною.

У 2012 р. в Україні було одержано 18,4 млн т цукрових буряків (за потреби 15,5 млн т для виробництва цукру на внутрішній ринок у обсязі 1860 тис. т), з яких було вироблено 2226 тис. т цукру. А оскільки експортні можливості переробних підприємств України незначні, то утворився надлишок цукру на внутрішньому ринку, який змушував переробні підприємства продавати цукор нижче від його собівартості [2, 3]. Тому вихідною величиною при прогнозуванні обсягів виробництва цукрових буряків на 2015 р. буде потреба в цукрі для внутрішнього ринку в обсязі 1,8 млн т. Для одержання такого обсягу цукру необхідно виробити 15,0 млн т цукрових буряків. Враховуючи тенденцію до зменшення питомої ваги обсягів виробництва цукрових бу-

ряків у господарствах населення у загальному обсязі, на сільськогосподарських підприємствах необхідно виробити близько 14,6 млн т цукрових буряків.

3. Потреба в ресурсах та ефективність виробництва цукрових буряків урожаю 2015 р. на сільськогосподарських підприємствах (включаючи фермерські господарства) України *

Показники	Групи підприємств за рівнем ресурсного забезпечення				Всього
	низький	задовільний	достатній	високий	
Площа посіву, тис. га	45,78	88,59	123,34	66,44	324,15
Урожайність, ц/га	325,28	406,46	478,05	543,32	450,28
Виробництво продукції, тис. т	1489,19	3600,84	5896,11	3609,96	14596,10
<i>Елементи витрат, млн. грн.</i>					
Зарплата	29,57	68,86	105,45	61,94	265,82
Нарахування на зарплату	11,00	25,61	39,22	23,04	98,86
Насіння	47,97	115,58	192,60	112,29	468,44
Мінеральні добрива	128,85	335,82	572,87	360,36	1397,91
Засоби захисту рослин	24,45	59,78	81,33	68,65	234,20
Паливно-мастильні матеріали	110,60	238,84	360,92	203,67	914,04
Амортизаційні відрахування	48,66	119,42	202,11	126,28	496,48
Ремонт основних засобів	36,50	78,82	115,20	61,88	292,40
Транспортні витрати	12,56	30,59	49,23	29,35	121,73
Плата за оренду земельних паїв	32,08	61,97	85,81	46,24	226,10
Інші матеріальні витрати	19,08	44,70	70,52	42,57	176,86
Страхові платежі	19,46	45,60	71,95	43,43	180,44
Загальновиробничі витрати	16,52	38,72	61,08	36,87	153,19
Разом виробничих витрат	537,31	1264,30	2008,28	1216,56	5026,45
Виробнича собівартість 1 т, грн.	360,80	351,11	340,61	337,00	344,37
Виробничі витрати на 1 га, грн.	11736,19	14271,36	16282,76	18309,92	15506,42
Ціна 1 т коренеплодів (з ПДВ), грн.	634,84	634,84	634,84	634,84	634,84
Повна собівартість 1 т коренеплодів, грн.	433,97	423,11	411,79	407,96	418,40
ПДВ з 1 т, грн.	31,01	33,07	35,21	35,92	33,95
Прибуток на 1 т коренеплодів, грн.	169,86	178,66	187,84	190,96	182,48
Рівень рентабельності, %	39,14	42,23	45,62	46,81	43,61

*Джерело: розрахунки автора.

Прогнозна урожайність цукрових буряків на 2015 р. визначалась на основі досягнутого її рівня у 2011–2012 рр. та можливого її приросту для

підприємств з різними рівнями ресурсного забезпечення і в середньому буде становити 450,3 ц/га. Тоді для виробництва необхідного обсягу цукрових буряків їх посівна площа на сільськогосподарських підприємствах України повинна становити 324,15 тис. га (табл. 3).

Використовуючи розроблені технологічні карти для типових підприємств з різними рівнями ресурсного забезпечення для встановлених зон (Степ, Лісостеп, Полісся) було проведено розрахунки з виробництва цукрових буряків урожаю 2015 р. на сільськогосподарських підприємствах України.

У результаті розрахунків було визначено як обсяги виробництва цукрових буряків урожаю 2015 р. на сільськогосподарських підприємствах, так і необхідну величину ресурсів та коштів для вирощування культури за елементами витрат.

Результати досліджень свідчать, що під урожай цукрових буряків 2015 року потрібно внести 140,4 тис. т діючої речовини на суму 1397,91 млн грн, потреба в нафтопродуктах становитиме 59,78 тис. т на суму 904,04 млн грн, насіння – на суму 468,44 млн грн., засобів захисту рослин – на суму 234,2 млн грн.

Загальні витрати на виробництво цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах України становитимуть 5026,45 млн грн.

Результати розрахунків свідчать, що потреба в коштах на оборотний капітал становитиме 5435,97 млн грн, а потреба в інвестиціях в основний капітал – 814,94 млн грн [5]. Тоді загальна потреба в інвестиційних ресурсах для виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах України в 2015 р. становитиме 6250,81 млн грн.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати досліджень свідчать, що в 2015 р. на сільськогосподарських підприємствах обсяг виробництва цукрових буряків прогнозується в обсязі 14,6 млн т. Для одержання такого урожаю потрібно внести 140,4 тис. т діючої речовини на суму 1397,91 млн грн, потреба в нафтопродуктах становитиме 59,78 тис. т на суму 904,04 млн грн, насінні – на суму 468,44 млн грн, засобах захисту рослин – 234,2 млн грн. Загальні витрати на виробництво цукрових буряків в сільськогосподарських підприємствах України складуть 5026,45 млн грн. А загальна потреба в інвестиційних ресурсах для виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах України в 2015 р. становитиме 6250,81 млн грн. Коефіцієнти окупності витрат при вирощуванні цукрових буряків із низьким, задовільним, достатнім та високим рівнями ресурсного забезпечення становитимуть, відповідно, 1,39, 1,42, 1,46, 1,47.

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування інвестиційної стратегії діяльності підприємств цукробурякового підкомплексу в умовах невизначеності з використанням методів імітаційного моделювання.

Список літератури

1. Данькевич О.Г. Українські перспективи цукрового виробництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1494>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 року № 179 «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2011 року до 1 вересня 2012 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/179-2011-п>
3. Ринок цукру України: підсумки, прогнози, перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sugarua.com/ua/sugarnews_ukr/lists/1822
4. Сільське господарство України : стат. зб. / за ред. Ю.М. Остапчука. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 370 с.
5. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [Лупенко Ю.О., Кісіль М.І. та ін.] ; за ред. Ю.О. Лупенка, М.І. Кісіля. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 66 с.

Определены потребности в инвестиционных ресурсах для производства сахарной свеклы на сельскохозяйственных предприятиях Украины на перспективу.

Сельскохозяйственные предприятия, производство сахарной свеклы, прогноз, инвестиции, эффективность.

The need for investment resources for the sugar beet production in the Ukrainian agricultural enterprises in the future is defined.

Agricultural enterprises, sugar beet production, forecast, investment, efficiency.